

Vergaderjaar 2012–2013

19 291

Parlementaire Assemblée van de NAVO

R/ Nr. 50

VERSLAG VAN DE VOORJAARZITTING 2012

Vastgesteld 10 oktober 2012

Inleiding

Van 25 tot en met 28 mei heeft de NAVO Parlementaire Assemblée haar halfjaarlijkse plenaire sessie gehouden, ditmaal in de Estse hoofdstad Tallinn. In totaal 175 parlementariërs uit de NAVO-lidstaten spraken daar met elkaar over de uitkomsten van de NAVO-top van Chicago, die op 20 en 21 mei had plaatsgevonden. Daarbij waren ook 62 parlementariërs aanwezig uit de geassocieerde en partnerlanden van de Alliantie, evenals van verschillende parlementaire assemblees. Namens de Staten-Generaal waren de Tweede-Kamerleden **Ormel** (CDA, delegatieleider), **Knops** (CDA) en **Ten Broeke** (VVD) en de Eerste-Kamerleden **Van Kappen** (VVD), **Knip** (VVD), **Martens** (CDA) en **Vliegthart** (SP) aanwezig.

De heer Knops presenteerde tijdens deze sessie een rapport over de rol van de NAVO in de bestrijding van piraterij, specifiek voor de kust van de Hoorn van Afrika. Hij wees daarin op het belang van een brede benadering van dit probleem, waarbij veel meer aandacht zou moeten uitgaan naar een adequate vervolging van piraten. Ook vroeg hij aandacht voor de steeds meer instabiele situatie voor de kust van West-Afrika, die er mogelijk toe zou noodzaken een nieuwe missie ter bestrijding van de piraterij te lanceren. Het binnen de NAVO veel besproken concept van «Smart Defence» zou volgens hem niet los kunnen worden gezien van de strategische omgeving van het bondgenootschap en de dreiging van piraterij zou daarbij niet onderschat mogen worden. Daarnaast werd er tijdens de Voorjaarszitting veelvuldig gesproken over de politieke ontwikkelingen in Oekraïne, waar de democratische rechtstaat onder druk lijkt komen te staan, en de trans-Atlantische verhoudingen, waarbij de Amerikaanse delegatie zich erover beklaagde dat de Europese bondgenoten veel meer (financieel) zouden moeten bijdragen aan de lasten van het bondgenootschap.

Van de Nederlandse ambassadeur Maurits Jochems heeft de delegatie een informatieve dinerbriefing over Estland ontvangen, waarvoor zij hem zeer erkentelijk is.

NAVO-Rusland Parlementaire Commissie/Standing Committee

Hoewel de naam van de commissie anders zou doen vermoeden, werd er in de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie ditmaal niet over de verhoudingen tussen het bondgenootschap en Rusland gesproken. Centraal stond een presentatie van mevrouw Ebtesam Al-Ktebi over de regionale dynamiek in Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Zij trok daarin een vergelijking tussen de landen in de Arabische regio en de Oost-Europese communistische staten in de jaren '80 en besprak de rol van de regionale grootmachten. De rol van Iran zou volgens haar beperkt blijven tot die van beschermheer van Hamas en Hezbollah, maar het land zou zich nooit kunnen ontwikkelen tot een echte patroon van de regio. Turkije zou de neiging om een steeds onafhankelijker buitenlandse politiek te voeren, blijven voortzetten op basis van het officieel geformuleerde «nul problemen beleid». Tijdens de discussieronde concentreerde men zich op de ontwikkelingen in Syrië, waarbij de vraag was of de revolutie in dit land zich zou kunnen ontwikkelen tot een werkelijke revolutie. In het Standing Committee van de Assemblée, waar normaal gesproken meer over huishoudelijke zaken wordt vergaderd, sprak deze keer een Oekraïne-deskundige van het Peterson Institute for International Economics, de heer Anders Aslund. Hij schetste het verval van de democratische rechtstaat in het Oost-Europese land sinds de verkiezing van president Janoekovits in februari 2010. De onrechtmatige gevangenneming van de oppositieleidster en de groeiende invloed van de uitvoerende macht over de rechtsprekende macht hebben ertoe geleid dat het land steeds geïsoleerder is geraakt, met het uitblijven van ratificatie van een vrijhandelsakkoord door de EU, de boycot van een regeringstop in Jalta en een veroordeling door de Raad van Europa. Het gaat niet om een strijd tussen pro-Russische en pro-Westerse elementen in Oekraïne, benadrukte de heer Aslund. De oorzaak van het democratisch verval is een regime dat zichzelf boven de wet wil stellen en dat probeert de politiek-economische macht in het land onder drie groepen te verdelen, waarvan de familie van Janoekovits er één is. Hevige corruptie zorgt voor een verslechterend ondernemingsklimaat en de internationale economische betrekkingen van het land zijn miserabel: het IMF weigert krediet, Rusland vraagt hoge gasprijzen en toetreding tot een douane-unie en de EU weigert een vrijhandelsverdrag te ratificeren. De parlementsverkiezingen van 28 oktober zijn bepalend: verliest de zittende president of blijft hij aan de macht door fraude?

In het debat naar aanleiding van deze presentatie, refereerde de heer **Ormel** aan zijn ontmoeting met oud-premier Timoschenko een maand voor haar arrestatie. Hij constateerde dat er vertwijfeling heerst over de juiste omgang met Oekraïne, veelal gevoed door een gebrek aan kennis van de 20ste-eeuwse geschiedenis van het land. Zeker als men kijkt naar de erfenis van de Stalinistische terreur en genocide van de jaren dertig, moet gesteld worden dat Oekraïne een «wounded country» is. In hoeverre speelt die geschiedenis nog een rol in de huidige situatie, wilde de heer Ormel weten. De heer Aslund antwoordde dat de huidige regering een pro-Sovjet visie op de geschiedenis predikt, waarin inderdaad een bepaalde hagiografie van Stalin wordt gepromoot. Maar dit speelt geen dominante rol in de huidige ontwikkelingen. Aansluitend besloot het Standing Committee om in het najaar verkiezingswaarnemingsmissies vanuit de Assemblée naar Oekraïne en Georgië te sturen, in samenwerking met de OVSE, gelet op de belangrijke positie van deze landen voor de NAVO. De heer Ormel steunde dit besluit.

Commissievergaderingen

De vijf commissies van de NAVO Assemblée bespraken op 26 en 27 mei in totaal vijftien rapporten¹. Na verwerking van het commentaar vanuit de commissies, zullen deze rapporten worden vastgesteld op de jaarlijkse sessie in Praag in november. Op basis van sommige rapporten zal dan ook een aantal resoluties worden aangenomen. Hieronder wordt per commissie een korte samenvatting van de presentaties van de rapporten weergegeven, op een enkele plaats aangevuld met een interessante inleiding van een gastspreker.

Politieke commissie

- *The Arab Spring: Implications for Euro Atlantic Security* (rapporteur: Assen Agov, Bulgarije): De rapporteur analyseerde de transformatie die het Midden-Oosten en Noord-Afrika doormaken als gevolg van de onverwachte volksprotesten, die de naam Arabische Lente hebben gekregen. Sociaal-economische druk en demografische groei gaven, geïnspireerd door protesten in Tunesië begin 2011 de aanleiding tot opstanden, die het politieke en veiligheidslandschap van de regio danig veranderd hebben. De heer Assov beschreef de verschillende nieuwe uitdagingen waarmee de NAVO als gevolg hiervan te maken heeft gekregen, het effect van de NAVO-acties in Libië en de gecompliceerde situatie in Syrië. Speciale zorg werd geuit over de verspreiding van wapens in de regio als gevolg van de verschillende conflicten. Het rapport deed enkele voorzichtige aanbevelingen voor aanpassing van het NAVO-beleid ten aanzien van de regio.
- *Afghanistan and Southwest Asian Security* (rapporteur: Daniel Bacquellaine, België): In dit rapport werd de stand van zaken in de transitie in Afghanistan besproken, waarbij de vraag werd gesteld in hoeverre de Afghaanse politie en het leger in staat zullen zijn om de veiligheid te garanderen na 2014. Het is onduidelijk wat voor soort land de internationale gemeenschap achterlaat als de adviseurs, soldaten en het civiele personeel over drie jaar zijn vertrokken. In hoeverre zal de internationale gemeenschap nog bereid zijn om de Afghaanse veiligheidstroepen te subsidiëren? De rapporteur stelde dat economische groei in belangrijke mate het succes van de transitie zal bepalen. Hij gaf ook hier sombere waarschuwingen af door erop te wijzen dat in 2012 en 2013, en zeker na 2014, de internationale steun, die nog steeds de stuwende kracht achter de economische groei is, aanzienlijk zal afnemen. Naast binnenlandse ontwikkelingen en de betrokkenheid van de internationale gemeenschap, hangt de ontwikkeling van Afghanistan na 2014 ook af van het beleid van de regionale spelers. De rapporteur focuste daarbij in het bijzonder op Pakistan, een land waar de instabiliteit veelal door dezelfde factoren wordt veroorzaakt als in Afghanistan. Daarnaast zullen de belangen van Iran en Centraal-Aziatische staten als Oezbekistan, Tadjikistan en Turkmenistan de ontwikkelingen in Afghanistan bepalen. De rapporteur besloot met enkele aanbevelingen om de stabiliteit, veiligheid en samenwerking in Afghanistan en de bredere regio te bevorderen.
- *Budget Constraints: A Challenge to Alliance Cohesion?* (rapporteur: John Dyrby Paulsen, Denemarken): De Deense rapporteur analyseerde de trends in defensie-uitgaven in de NAVO-lidstaten in een bredere internationale context, waarin opkomende grootmachten hun defensie-uitgaven verhogen. De beoogde transformatie van de strijdkrachten in de NAVO-landen wordt bemoeilijkt door de financieel-economische crisis, die de defensiebudgetten onder behoorlijke druk

¹ Deze rapporten zijn integraal te downloaden op de website: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=2720>

zet. Met name de Europese bondgenoten hebben de afgelopen jaren te weinig geïnvesteerd in militair materiaal, wat de transformatie nog lastiger maakt. Dit alles raakt aan de militaire capaciteiten van de NAVO, aldus de heer Paulsen, en belemmert haar mogelijkheden om nieuwe veiligheidsdreigingen het hoofd te bieden. De cohesie van de NAVO wordt minder door het groeiende verschil tussen de Verenigde Staten en de Europese lidstaten bij het dragen van de lasten van het bondgenootschap. Het concept van «smart defence» past bij deze tijd, zo meende hij, maar het valt nog te bezien of de defensiesamenwerking tussen de bondgenoten hiermee vergroot wordt.

De heer **Ten Broeke** merkte in het debat hierover op dat «smart defence» te gemakkelijk wordt verward met de gemeenschappelijke aankoop van materiaal. Waar het echt om gaat, is de coördinatie van bezuinigingen. Zo behield Nederland de Patriotraketten samen met Duitsland door bezuinigingen slim op elkaar af te stemmen, waardoor zij de NAVO nu een aanbod kan doen voor interim--capaciteit voor het raketverdedigingschild. De 2%-norm die binnen de NAVO geldt, noemde de heer Ten Broeke een illusie gelet op de noodzakelijke bezuinigingsmaatregelen die alle lidstaten moeten nemen.

Commissie voor wetenschap en technologie

- *Unmanned Aerial Vehicles: Opportunities and Challenges for the Alliance* (rapporteur: Pierre Claude Nolin, Canada): De technologie en het gebruik van onbemande luchtvaartuigen («drones») zorgen voor nieuwe ontwikkelingen in oorlogsvoering. In de komende tien jaar zullen de uitgaven aan «drones» toenemen van 5,9 mld dollar tot 11,3 mld dollar. Naast de voordelen die deze technologie biedt, kent de oorlogsvoering met «drones» ook kwetsbaarheden, aldus de Canadese rapporteur. Het gebruik ervan heeft tot felle ethische en juridische debatten geleid, in het bijzonder daar waar zij worden ingezet buiten officiële oorlogsgebieden. Een groter strategisch effect is dat «drones» de drempel om oorlog te voeren flink verlagen, nu deze een oorlogvoerende staat in de gelegenheid stellen om oorlog te voeren zonder het leven van eigen militair personeel in de waagschaal te stellen. Landen zouden zo tot conflicten kunnen besluiten, waar zij zonder «drones» nooit aan zouden zijn begonnen. Rapporteur Nolin besprak de verschillende mogelijkheden van onbemande luchtvaartuigen, hun gebruik in NAVO-operaties en in controversiële gebieden, zoals Pakistan en Jemen.
- *Nuclear Energy after Fukushima* (rapporteur: Philippe Vitel, Frankrijk): In dit rapport werden de gevolgen van de kernramp bij Fukushima voor de politiek van kernenergie bestudeerd. Fukushima betekende een keerpunt voor nucleaire krachtopwekking. Was er voor de ramp nog sprake van een groeiend gebruik van kernenergie en een «nucleaire renaissance», een jaar later is het publieke vertrouwen in deze vorm van energiewinning minimaal. Nieuwe bouwplannen voor kernreactoren zijn afgeblazen, bestaande reactoren worden eerder uit bedrijf genomen en veiligheidsmaatregelen worden opnieuw bekeken. Grote landen als China, Rusland en de Verenigde Staten houden echter vast aan kernenergie als een schone bron van energievoorziening en sommige opkomende landen onderzoeken ook de mogelijkheid om kernreactoren te bouwen. Rapporteur Vitel schetste de stand van zaken in de wereldwijde energieproductie en besprak recente ontwikkelingen in nucleaire technologie. Mevrouw **Martens** stelde naar aanleiding van deze presentatie het belang van internationale samenwerking aan de orde. Zij pleitte voor meer internationale coördinatie van onderzoek om de veiligheid te verbeteren, nieuwe veiligheidseisen, preventiemaatregelen en rampenbestrijding.

- *The Iranian Nuclear Programme: Gauging Iran's Intentions* (rapporteur: David Scott, Verenigde Staten): Al tien jaar zorgt het Iraanse kernprogramma voor onrust in de internationale gemeenschap en sinds eind 2011 zijn de spanningen toegenomen. De rapporteur vond het van groot belang dat er een onderhandelingsakkoord met Iran komt, waarbij het land verifieerbaar aantoonbaar dat dit programma alleen vreedzame doeleinden heeft. Hij beschreef de recente technologische ontwikkelingen in het streven van Iran naar een volwaardig nucleair programma en gaf een gedetailleerd overzicht van alle plekken en faciliteiten die hiermee in verband staan. Ook het Iraanse raketprogramma kwam daarbij aan bod.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- *Consolidating the Revolutions in North Africa* (rapporteur: Ulla Schmidt, Duitsland): In dit rapport lag de focus op de binnenlandse politieke ontwikkelingen in Tunesië, Libië en Egypte. Mevrouw Schmidt beschreef de nieuwe interim--regeringen in deze landen, de recente verkiezingen en de situatie met betrekking tot de mensenrechten. De meeste gevolgen van de revoluties in deze landen beoordeelde zij als positief, vooral waar de regeringen nu meer verantwoording moeten afleggen aan hun bevolking. Maar zij riep de internationale gemeenschap op de ontwikkeling van politieke vrijheden en mensenrechten goed te blijven volgen. De Euro-Atlantische gemeenschap zou niet langer onderscheid moeten maken tussen «goede» en «slechte» dictators, maar alleen overheden moeten steunen die gebaseerd zijn op betrokkenheid, mensenrechten, waardigheid en gelijke kansen. Nieuw vertrouwen moet gewonnen worden door intensieve dialoog en praktische steun.
Deze presentatie en die van een Midden-Oostdeskundige van de Universiteit van Keulen, Loay Mudhoon, over de rol die Europa in Egypte en Tunesië kan spelen, ontlokte aan de heer **Ormel** de vraag wat de Arabische Lente voor de NAVO betekent. Met welke dreigingen en uitdagingen krijgt de Alliantie te maken als gevolg van de politieke omwentelingen in de regio? Meenden de sprekers dat de Arabische Lente beperkt is tot Noord-Afrika, gelet op de focus die zij in hun bijdragen aanbrachten? Hoe zit het met Algerije, Marokko en Mali? Voor de heer Ormel was duidelijk dat het lot van de Palestijnen geen prominente rol speelt in de Arabische Lente. Maar het Israëliisch-Palestijnse conflict lijkt wel degelijk invloed te hebben op de ontwikkelingen. Hoe zagen de sprekers dat? Ook stipte de heer Ormel de rol van etnisch-religieuze minderheden (met name Christenen) aan. Wanneer breekt het moment aan dat deze minderheden beschermd moeten worden? Tot slot vroeg hij of met de Arabische Lente de kiem is gelegd voor een nieuw fundamentalistisch terrorisme. Mevrouw Schmidt legde uit dat de commissie besloten had dat zij zich in haar rapport op Tunesië, Libië en Egypte zou focussen, maar dat betekende uiteraard niet dat de Arabische Lente tot die landen beperkt bleef. Andere commissies analyseerden bijvoorbeeld de situatie in Jemen. Zij lichtte de laatste ontwikkelingen in Mali toe. Ter voorbereiding op de Annual Session zou zij alle ontwikkelingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten blijven volgen. Voorts stelde zij dat de bescherming van minderheden een cruciaal element is in de gesprekken die vertegenwoordigers van de Assemblee voeren met gesprekspartners in de regio. De heer Mudhoon ging nader in op de situatie in Algerije en Marokko. De Arabische Lente is in het eerste land vooralsnog uitgebleven als gevolg van het trauma van de burgeroorlog, maar dit zal niet blijven voortduren, voorspelde hij. De sociale druk zal toenemen. Marokko zou volgens hem niet te maken krijgen met veranderingen, zolang de grootschalige corruptie in de kringen rond

de koning niet wordt aangepakt. Alle machtsinstrumenten zijn in handen van de koning, niet in die van fundamentalisten. Hoewel het Israëlisch-Palestijnse conflict aanvankelijk een marginale rol in de Arabische Lente speelde, meende de heer Mudhoon dat dit conflict alsnog het verloop van de omwentelingen kan bepalen. Alle activisten in de Arabische Lente hebben zich neergelegd bij het bestaan van Israël, zei hij, maar willen een redelijke oplossing van het conflict. Inzake de bescherming van minderheden verwees de heer Mudhoon naar een recente uitspraak van de Egyptische Nobelprijswinnaar ElBaradei, die suggereerde dat Egypte op dit punt elementen van de Duitse grondwet zou kunnen kopiëren. In Egypte leven twaalf miljoen Kopten, dus het gaat niet om een kleine minderheid. De nieuwe regimes moeten oude spelers en nieuwe spelers integreren, aldus de heer Mudhoon.

- *The Forces of Change and Continuity in Russia: Domestic and International Implications* (rapporteur: Lucio Malan, Italië): De rapporteur uit Italië onderzocht de laatste ontwikkelingen in Rusland na de recente parlementaire en presidentiële verkiezingen. Een groeiende middenklasse en het volgroeien van «civil society» in het land kwalificeerde hij als positief. Met het toegenomen burgerlijk besef zou het aandraaien van de duimschroeven alleen maar tot massale onvrede en nieuwe protesten kunnen leiden, meende hij. Geleidelijke, maar onomkeerbare liberalisatie van het politieke systeem lijkt de enige weg naar een geciviliseerd politiek proces en echte stabiliteit. Volgens de rapporteur zou daar een dialoog tussen alle grote politieke actoren in Rusland voor nodig zijn en hij verwelkomde recente pogingen om het systeem te democratiseren. De dialoog met Rusland blijft essentieel voor de Euro-Atlantische veiligheid en die dialoog zou verbreed moeten worden. Daarbij kan de NAVO er niet omheen democratische principes en waarden aan de orde te stellen. De heer **Ormel** miste in het rapport van de heer Malan een verwijzing naar de mensenrechtensituatie in Rusland, bijvoorbeeld naar de zaak van de Russische advocaat Magnitsky, die inmiddels internationale proporties heeft aangenomen. Hij drong erop aan ook de ontwikkeling van de rechtstaat als probleem te benoemen in het rapport over Rusland. De heer Malan zegde toe dit uit te werken. De Estse Ruslanddeskundige Vladimir Yushkin verwees in zijn presentatie naar de 76ste luchtlandingsdivisie in Pskov, een Russische basis op 300 km afstand van Tallinn. Waarom heeft Rusland hier een divisie gelegerd, wilde de heer Ormel weten, en waarom heeft het land een belangrijke nucleaire basis in het Noorden, als de kwetsbaarste grens van het land toch in het Zuiden is bij Iran en China? Volgens de heer Yushkin wil Rusland de Pskov-divisie achter de hand houden om de Russische bevolkingsgroepen in de Baltische staten te hulp te schieten, mocht dat in de toekomst nodig blijken te zijn.
- *The Movement of People Across the Mediterranean: New Trends and Challenges* (rapporteur: Vitalino Canas, Portugal): Hoewel het niet binnen het mandaat van de NAVO valt om zich met migratiekwesaties en vluchtelingenproblematiek bezig te houden, kan het bondgenootschap volgens rapporteur Canas hier wel een zinvolle bijdrage aan leveren middels de programma's van de NAVO Mediterrane Dialoog. Daarnaast zijn schepen die betrokken zijn bij NAVO-operaties op de Middellandse Zee, volgens internationaal recht verplicht om mensen in nood op zee te helpen. Op deze wijze zijn er de afgelopen jaren 600 migranten gered. Door de politieke onrust in Noord-Afrika en het Midden-Oosten vormen de vluchtelingenstromen sinds 2011 een serieus probleem voor de Euro-Mediterrane landen. De onheilstijdinngen die hierover zijn verkondigd, zijn echter niet uitgekomen. Het is gebleken dat Europese landen, door samen te werken, in staat zijn dergelijke crises het hoofd te bieden. Hoewel migratie onmiskenbaar

voordelen heeft, vond de rapporteur dat bij het organiseren van migratiestromen ook rekening moet worden gehouden met Europa's receptiecapaciteit. Het aspect van mensenrechten moet daarbij sterker benadrukt worden door stringentere veiligheidsmaatregelen voor migranten te introduceren.

Naar aanleiding van deze presentatie volgden een debat over een incident, waarbij volgens sommige media en volgens een kritisch rapport van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa de NAVO 61 bootvluchtelingen uit Libië zou hebben laten sterven op de Middellandse Zee. Daarin merkte de heer **Ormel** op dat volgens informatie die hem had bereikt, nog niet vaststond dat de helikopter die de vluchtelingen zou hebben gesignaleerd, inderdaad deel uitmaakte van de NAVO-operatie ter plekke. Voorts wees hij op de schrijnende situatie van migranten aan de Turks-Griekse grens.

Commissie voor defensie en veiligheid

- *The Challenge of Piracy: International Response and NATO's Role* (rapporteur: Raymond **Knops**, Nederland): Piraterij is hoofdzakelijk een criminaliteitsprobleem, dat de wereldhandel op jaarbasis ongeveer zeven mld dollar schade toebrengt. De NAVO was één van de eersten om uitvoering te geven aan de VN-Veiligheidsraadsresolutie die de internationale gemeenschap oproep tot bestrijding van de piraterij voor de kust van Somalië. Sinds 2009 is NAVO-operatie Ocean Shield actief in de regio. Volgens de heer Knops kunnen dergelijke antipiraterijacties het probleem alleen *beheersen*; voor een *uitroeijing* ervan is een meer alomvattende benadering vereist, waarbij serieus werk wordt gemaakt van de strafvervolgning van piraten. De EU, die actief is in de regio met operatie Atalanta, is bij uitstek toegerust voor zo'n «comprehensive approach» met mogelijkheden voor capaciteitsopbouw van politieke instituties, bevordering van economische groei en conflictresolutie. De heer Knops riep de NAVO op om het voorbeeld van de EU te volgen met een uitbreiding van het mandaat van haar missie om aldus ook piraten op land te kunnen bestrijden. De bestrijding van de piraterij heeft de samenwerking van de NAVO met de EU bevorderd, maar ook met landen in de regio en met Rusland, Japan, China en India. Rapporteur Knops stipte ook de inzet van particuliere beveiligingstroepen aan. Hij zag hier grote bezwaren, met name waar het de juridische status van deze eenheden betreft. Wellicht zou hen een tijdelijke militaire status kunnen worden verleend, maar voor hem stond voorop dat het geweldsmonopolie bij de staat moest blijven. De operaties voor de kust van Somalië bieden de gelegenheid om lessen te trekken voor de toekomstige ontwikkeling van de marine. Deze lessen zouden moeten worden meegenomen in de discussie over «Smart Defence», vond de heer Knops. Beslissingen over militaire middelen kunnen immers niet los worden gezien van een analyse van de strategische omgeving. De dreiging van piraterij kan daarbij niet worden genegeerd, besloot hij.

Admiraal Hank Ort van het Geallieerde Maritieme Commando in Northwood sprak in een aanvullende presentatie zijn volledige steun uit voor het rapport van de heer Knops. De NAVO is een belangrijke *complementaire* speler in de internationale bestrijding van piraterij. Midden 2012 was de schade als gevolg van piraterij voor de kust van Somalië: acht gekaapte schepen, 235 gijzelaars en zeven miljard dollar economische schade, waarvan 80% door het bedrijfsleven werd gedragen en de rest door overheden. Niettemin was het aantal piraterijactiviteiten gehalveerd ten opzichte van 2011. Hij trok de vergelijking met EU-operatie Atalanta, die een beperkt mandaat heeft om ook op het Somalische land te opereren. Vanuit militair perspectief zou het goed zijn als de NAVO ook zo'n mandaat kreeg, meende hij,

maar hij realiseerde zich de beperkingen in de politieke haalbaarheid hiervan.

In de discussieronde werden onder andere vanuit de Franse, Italiaanse en Spaanse delegaties opmerkingen gemaakt over het nut van een betere facilitering van de rechtsvervolging van piraten en over het instellen van speciale tribunalen hiervoor. Ook de inzet van particuliere beveiligers kwam daarbij aan de orde. De heer **Van Kappen** merkte op dat piraterij geëscaleerd is als gevolg van internationale georganiseerde misdaad, waarbij de volgende stap wel eens die naar maritiem terrorisme zou kunnen zijn. Hij pleitte voor een agressievere aanpak van piraten, waarbij ook hun landbases worden aangepakt, evenals hun infrastructuur en olievoorraden. De heer **Knops** kon zich hier wel in vinden. Piraterij heeft inderdaad ook een link met terroristische organisaties en inmiddels heeft men het inzicht verworven dat terrorisme vroegtijdig moet worden bestreden, niet alleen met kogels, maar ook door het bevriezen van financieringsstromen en het aanpakken van landen die een «safe haven» bieden. Het opzetten van speciale tribunalen zou volgens hem niet tot de taak van de NAVO behoren, maar meer op het terrein van de EU en de Afrikaanse Unie liggen. Admiraal Ort voegde hier nog aan toe dat de EU inmiddels een programma heeft ingesteld voor de berechting van piraten in de regio. Het opzetten van een speciaal tribunaal vergt overleg met landen in de regio, die inmiddels hun maximale capaciteit hebben ingezet. Voorts stelde hij recent geen bewijs te hebben gezien van banden tussen terroristen en piraten. Het leek hem heel belangrijk om ervoor te waken dat de terroristenorganisatie Al Shabab voet aan de grond zou krijgen in Somalië. De agressieve aanpak waar de heer Van Kappen over sprak, zou volgens hem het meest gebaat zijn bij een «comprehensive approach» en «nation building».

- *Afghanistan: Toward 2014 and Beyond* (rapporteur: Sven Mikser, Estland): In zijn rapport schetste de Estse parlementariër de operationele stand van zaken bij de veiligheidstransitie van ISAF naar Afgaanse troepen. Over een jaar zal de rol van ISAF hoofdzakelijk beperkt zijn tot advisering en steun aan de Afgaanse veiligheidstroepen. Maar niettemin blijft de missie van ISAF zowel operationeel als politiek buitengewoon ingewikkeld. In Afghanistan heeft zij te maken met een hardnekkige opstand, terwijl thuis de regeringen van de ISAF-landen onder druk staan om hun troepen zo snel mogelijk uit het land terug te trekken. De rapporteur noemde het essentieel dat de internationale gemeenschap duidelijk maakt op welke voorwaarden zij betrokken blijft bij Afghanistan na 2014. Bepalende factoren noemde hij de fiscale houdbaarheid van de Afgaanse Nationale Veiligheidstroepen, de impact van ISAF op de Afgaanse economie en de vooruitzichten op verzoening met de Taliban.

De heer **Vliegenthart** herinnerde de heer Mikser aan een eerder rapport over Afghanistan, dat geschreven was door de Britse parlementariër Frank Cook. Dat rapport was aanzienlijk negatiever getoet volgens de heer Vliegenthart. Betekende dit dat de NAVO haar standaarden voor de beoordeling van de Afgaanse operatie inmiddels naar beneden heeft aangepast? Ook vroeg hij naar de mogelijkheid dat de Taliban zich momenteel rustig houdt in afwachting van het vertrek van ISAF na 2014? De heer Mikser achtte het goed mogelijk dat de Taliban wachten op het vertrek van ISAF om vervolgens de regering in Kaboel uit te dagen. De betrokkenheid van de NAVO bij dit land na 2014 impliceert dus mogelijk een beperkte, ondersteunende rol in de veiligheidshandhaving, zo concludeerde hij. Hij meende niet dat zijn rapport optimistischer was dan dat van de heer Cook. De slagkracht van de Taliban is daadwerkelijk verzwakt en zij heeft niet de mogelijkheid om ISAF veel schade toe te brengen. Mede daarom pleegt de Taliban steeds meer aanslagen tegen hoge functionarissen van de

Afghaanse regering dan tegen ISAF. De heer **Van Kappen** vroeg naar de financiering van het Afghaanse Nationale Leger. In zijn rapport had de heer Mikser geschreven dat het Westen hieraan moest bijdragen via een «trustfund». Zag de rapporteur een gereede kans dat Afghanistan deze financiering op afzienbare termijn zelf zou overnemen, wilde de heer Van Kappen weten. Hij vond het toch wat merkwaardig dat het Westen het Afghaanse leger financiert, terwijl op de eigen defensiebudgetten bezuinigd moet worden. De heer Mikser antwoordde dat tijdens de recente NAVO-top was besloten dat Afghanistan in 2024 het eigen leger zou kunnen betalen. Hij achtte dit zelf wellicht nog iets te optimistisch, maar wees erop dat tegen die tijd de omvang van het ANF waarschijnlijk ook verminderd zal zijn. De Afghaanse financiering zou vooral moeten komen uit de ontwikkeling van minerale hulpbronnen en van regionale handel in agrarische producten.

- *Matching Capabilities to Ambitions: NATO Towards 2020* (rapporteur: Nicole Ameline, Frankrijk): Waar in het Strategisch Concept van 2010 de nieuwe rol en missie van de NAVO is bepaald, stond de top van Chicago in 2012 in het teken van besluitvorming over de middelen die het bondgenootschap hiervoor wil inzetten. Het debat hierover wordt gedomineerd door ongekennde budgettaire beperkingen, maar ook door de Amerikaanse roep om een eerlijker verdeling van de lasten tussen de bondgenoten. In deze omstandigheden, waarbij de NAVO bovendien meer inzet op crisis management en de bevordering van democratische stabiliteit, moet «Smart Defence» meer om het lijf hebben dan een minimalistische benadering van adaptatie en hervormingen. Het gaat vooral om een grotere veiligheidssamenwerking tussen de Europese bondgenoten. Besluiten over militaire capaciteiten mogen niet langer geïsoleerd worden genomen; zij moeten in de brede context worden beschouwd van de 21ste-eeuwse rol van de Alliantie.

De recent aangetreden Estse minister van Defensie, Urmas Reinsalu, deed verslag van de uitkomsten van de NAVO-top in Chicago en deelde het Estse perspectief daarop. De Alliantie had tijdens de top nog eens bevestigd dat collectieve defensie van al haar leden de basis van het bondgenootschap zou blijven. De bezuinigingen op de defensiebudgetten, die overal plaatsvinden, moeten er niet toe leiden dat er tekorten optreden in militaire capaciteiten en eenheden. De mogelijkheid voor lidstaten om samen te werken moet bewaard blijven, vond hij. Alle bondgenoten moeten zich er politiek, financieel en militair voor inspannen dat de NAVO de sterkste militaire alliantie ter wereld blijft. Het Estse defensiemodel steunt volgens hem op twee pijlers: ten eerste een onafhankelijke defensiecapaciteit en ten tweede de collectieve verdediging van de NAVO. De heer **Van Kappen** reageerde op deze toespraak door het belang van de trans-Atlantische band te onderstrepen. Als de Europese Unie niet in staat is om militair met één stem te spreken, zo zei hij, ontkent Europa dan niet haar eigen strategische dimensie? Is het dan niet logisch dat de Verenigde Staten elders op zoek gaan naar strategische partners en Europa in de marge belandt, zo vroeg hij.

De bevelhebber van de Estse strijdkrachten, Brigadier-Generaal Riho Terras, gaf een toelichting op de bijdragen die Estland levert aan NAVO-operaties. Die staan onder druk, zo lichte hij toe, omdat voor de periode 2013–2022 een bezuiniging van 37% op het oorspronkelijk beoogde defensiebudget is voorzien. «Smart Defence» betekende voor hem betere capaciteiten voor hetzelfde geld, niet dezelfde capaciteiten voor minder geld. De heer **Knops** reageerde hierop door erop te wijzen dat Estland relatief veel bijdraagt aan complexe en gevaarlijke NAVO-missies. Het land loopt voorop in «Smart Defence», deels uit noodzaak, omdat het land niet over alle militaire capaciteiten beschikt. Wat kunnen lidstaten die wel alle capaciteiten tot hun beschikking

hebben, leren van het Estse model, zo wilde hij weten. De heer Terras adviseerde hem om te kijken naar de militaire samenwerking van de drie Baltische landen. Samenwerking is moeilijk, zodra het om meer dan twee landen gaat, zo meende hij. Begin daarom met bilaterale samenwerking, met duidelijke «terms of reference»; daarna kan de samenwerking worden uitgebouwd naar trilateraal en multilateraal niveau.

Commissie voor economie en veiligheid

- *Arctic Economic Opportunities, Environmental Obligations and Security Stakes* (rapporteur: Jeppe Kofod, Denemarken): De Deense rapporteur analyseerde de geopolitieke gevolgen van klimaatverandering voor het Arctische gebied. Landen die aan dit gebied grenzen, plus andere externe actoren (EU, NAVO, China) tonen een groeiende interesse in de economische en strategische mogelijkheden van het «Hoge Noorden». De wateren rond de Noordpool bevatten veel natuurlijke hulpbronnen, mineralen en vissen en het internationale bedrijfsleven is dan ook in toenemende mate aanwezig om te investeren in commerciële mogelijkheden. De drempels hiervoor als gevolg van juridische onduidelijkheden, milieu en technologie, verdwijnen in rap tempo. Het juridisch regime in de Arctische regio wordt in snel tempo verduidelijkt en de mogelijkheden voor «search & rescue»-missies verbeterd. Maar de groeiende toegankelijkheid van het Arctisch gebied leidt er ook toe dat de regio een arena voor strategische rivaliteit en potentiële militarisering wordt. Rapporteur Kofod sprak zelfs van een «Arctic Great Game» en waarschuwde voor conflicten.

De heer **Knip** bracht het recente bezoek van de commissie aan Svalbard, Spitsbergen, in herinnering.

Hij had daar de indruk gekregen dat de Noorse regering de race naar olie en gas in het Poolgebied niet erg serieus nam. Blijkbaar verwachten de Noren dat het niet zo'n vaart zal lopen met het smelten van de ijskappen en beschouwen zij de discussie hierover als een hype.

- *The Sources and Implications of the Euro Crisis* (rapporteur: John Sewel, Verenigd Koninkrijk): In zijn analyse van de Eurocrisis stelde de Britse parlementariër Sewel dat deze situatie vooral wordt veroorzaakt door het gebrek aan vertrouwen van de markt in de politieke besluitvorming van de Europese Unie. Europa kent talloze problemen, zoals hoge werkloosheid, geringe economische groei, een schuldencrisis in verschillende landen, een bankencrisis, maar het is vooral de politieke crisis die een daadwerkelijke oplossing in de weg staat, zoals het instellen van een fiscale unie. De heer Sewel toonde zich vooral bezorgd over de vraag hoe lang democratieën zulke hoge werkloosheidscijfers kunnen verdragen, zoals de Eurozone die kent, zonder dat die resulteren in een fatale politieke backlash. De focus op bezuinigingen kan leiden tot tragere economische groei, waardoor de fiscale problemen van sommige landen verergeren. De heer Sewel besloot met een pleidooi aan de Eurolanden om hun gemeenschappelijke munt niet op te geven, maar om de systematische zwakheden te adresseren. Van belang daarbij achtte hij daarbij dat bezuinigingen plaatsvinden in een context van democratische dialoog.
- *The Arab Spring: Economic Dimensions and Challenges* (rapporteur: Uwe Karl Beckmeyer, Duitsland): De economische en politieke crisis in Noord-Afrika en het Midden-Oosten zou wel eens van lange duur kunnen zijn, voorspelde de Duitse parlementariër, bij gebrek aan een sterke sociale consensus om noodzakelijke economische hervormingen door te voeren. Hij focuste in zijn rapport op de relatie tussen economische omstandigheden en politieke verandering in de regio. Slechte economische vooruitzichten en hoge werkloosheid dienden als

een katalysator voor de politieke omwenteling in een aantal landen. De economische groei in dit gebied wordt traditioneel gehinderd door gebrekkige regionale economische integratie, handelsbarrières, lage productiviteit, vergaande staatsbemoeienis, overregulering en corruptie. De enige manier voor de nieuwe regeringen in de regio om economische groei te genereren, is door structurele hervormingen door te voeren, die op korte termijn impopulair zouden kunnen zijn. De huidige regeringen zijn waarschijnlijk te fragiel om dit te kunnen doen, meende rapporteur Beckmeyer.

Plenaire vergadering

De belangrijkste speech in de plenaire vergadering op 28 mei was van de Estse president Ilves. Hij sprak zijn zorgen uit over de gezondheid van het trans-Atlantische partnerschap, waarin een deel van de partners er broos uitziet en zich terug lijkt te trekken en de grootste partner elders zoekt naar steun. Militaire macht mag dan wel geen plaats meer hebben in het Europese denken, maar de president wees erop dat Europa het enige continent in de wereld is, dat zichzelf ontwapent. De veronderstelling dat militaire macht geen plaats meer heeft in de wereld, noemde hij «wishful thinking». Estland zou zijn steentje blijven bijdragen aan de Alliantie, onder andere door de verplichte 2% van het BNP aan defensie te blijven besteden. De president was wat dat betreft enigszins sceptisch over het concept «smart defense». Dit moet niet als excuus worden gezien voor verdere bezuinigingen en op die manier «cheap defense» worden. Ook benadrukte de president het belang van het borgen van de gezamenlijke ervaring in Afghanistan. De NAVO heeft daar veel geleerd en ontwikkeld, stelde hij, op het gebied van standaarden voor interoperabiliteit, logistiek, medische samenwerking, veiligheidsinformatie, enzovoort. President Ilves benadrukte het belang van interoperabiliteit ook op het terrein van cyberbeveiliging. Dit is voor Estland een prioriteit, omdat dit land in het verleden zelf slachtoffer is geworden van een cyberaanval. De NAVO heeft een duidelijke rol in cyberverdediging en om deze rol te kunnen vervullen, is het nodig dat kennis en capaciteiten op dit terrein gedeeld worden, aldus het staatshoofd. Tot slot dankte de president de parlementariërs van de overige lidstaten voor de «Baltic Air Policing mission», die volgens hem niet alleen van militaire waarde zou zijn, maar ook grote symbolische betekenis heeft door op de meest duidelijke manier de aanwezigheid van de NAVO in de Baltische regio tot uitdrukking te brengen.

De heer **Ormel** vroeg de president welke consequentie een cyberaanval voor de Alliantie zou moeten hebben. Is in zo'n situatie Artikel 5 van toepassing, wilde hij weten? President Ilves zei dat de Verenigde Staten vorig jaar hebben laten weten dat zij zullen reageren op een cyberaanval, maar niet noodzakelijkerwijs door zelf ook een cyberaanval uit te voeren. Het is moeilijk te bepalen of Artikel 5 in zo'n situatie aan de orde zou moeten zijn, vond hij. Het gaat immers om een ander soort aanval dan in conventionele oorlogvoering, waarbij direct duidelijk is waar de aanval vandaan komt. Bij een cyberaanval kan het veel langer duren voordat duidelijk is wie de aanval heeft uitgevoerd. Toepassing van Artikel 5 is in zo'n geval erg lastig. Daarom vond de president het zo belangrijk om veel meer in te zetten op informatiedeling onder de bondgenoten, omdat daarmee de kans groter wordt dat cyberaanvallen voorkomen kunnen worden.

De voorzitter van de delegatie,
Ormel

De griffier van de delegatie,
Westerhoff